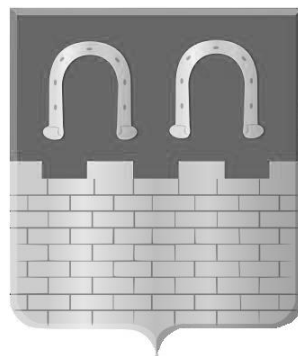
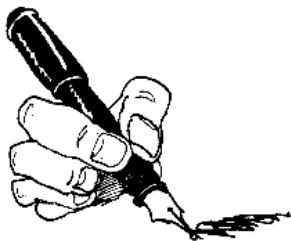

De Wildenborcher

Kwartaaluitgave voor iedereen die zich verbonden voelt met de Wildenborch

December 2022

Beste Buurtgenoten,

De klok hebben we inmiddels een uur teruggezet en staat weer op wintertijd. Wat zal deze winter ons brengen? Sneeuw? Ijspret? Een witte Kerst? Of kunnen we de winterjas in de mottenballen laten?

We hebben in ieder geval een warme en zeer droge zomer achter de rug, met een extreem laag grondwaterpeil.

Kathy de Vries ging op bezoek bij Harrie Dinkelman en bij Bart en Alma van der Schoot en sprak met hen over de klimaatverandering.

We herdenken in deze Wildenborcher drie overledenen: Henk Koning, Bertus Wiltink en Anneke Staring.

Naast het vele verdriet was er ook reden voor een feestje: Tea en Reini Groot Nuelend en Gerda en Reint Mennink vierden hun gouden huwelijksjubileum.

Een greep uit de verdere inhoud van deze Wildenborcher:

- Op de splitsing Wildenborgseweg / Mosselseweg / Vordenseweg is een gedenksteen onthuld ter nagedachtenis aan Elly Sanders, het meisje dat tijdens de oorlog was ondergedoken bij de familie Eggink
- Huib Papenhuijzen presenteert zijn nieuwe boek 'Nooit meer concurreren'
- Even voorstellen: Het gezinshuis 'Hoeve Sprey' aan het begin van de Mosselseweg
- Marga Schreuder beschrijft het gezellige weekend aan de Polsteeg van het "A-Tafel" koor
- Robert en Babette delen met ons het recept voor een heerlijk winters stoofpotje, Beef Rendang
- De Wildenborchse Vrouwenclub kwam weer bijeen, Anja Slagt doet verslag
- Postvak In wordt gevuld door Sven Schröer
- Rik Mars en Jojanneke van de Graaf over het verkeer op de Galgengoorweg
- Toen en Nu, Gerda Rossel beschrijft de geschiedenis van het Snijdershuis.

We hopen u / jou weer te ontmoeten bij de komende activiteiten:

Na twee jaar afwezigheid, vanwege Corona, vindt op vrijdagavond 6 januari de nieuwjaarsreceptie plaats in de Kapel. Een gezellige bijeenkomst voor jong en oud.

En op zondag 8 januari is er, ook na twee jaar afwezigheid, de winterwandeling. Erik Ebbink en Noam Shalgi zullen zorgen voor twee mooie routes, één van ongeveer 14 kilometer en een kortere versie van plm. 7 kilometer.

Veel lees- en kijkplezier.

De redactie wenst iedereen fijne feestdagen en een voorspoedig Nieuwjaar.

Vriendelijke groet,
Joke, Kathy en Reinier.

Redactiegegevens

Onze telefoonnummers en e-mailadressen:

Joke Wiltink	(0575) 55 67 48	wiltwess@gmail.com
Kathy de Vries	(06) 53 15 33 79	kathy.devries@xs4all.nl
Reinier Klein Brinke	(0575) 55 65 12	reinierkleinbrinke@planet.nl

Inzenden copy voor de volgende Wildenborcher: vóór 20 januari 2023

Naar: E-mail   wiltwess@gmail.com
WhatsApp   (06) 10 27 75 47
Schoolhuisweg 2

Bezorging:

Als u ook De Wildenborcher wilt ontvangen of als er bezorgproblemen zijn, meld dit dan bij één van de redactieleden. Wij geven het door aan Erik Ebbink, hij coördineert de bezorging.

Abonnee op de digitale Wildenborcher?

Bent u geabonneerd op de digitale Wildenborcher en neemt u een nieuw e-mailadres, of wilt u in het vervolg ook de digitale versie ontvangen, geef dit dan tijdig door aan Reinier Klein Brinke: reinierkleinbrinke@planet.nl. Zo mist u geen uitgave van ons buurtblad.

Bijdrage Wildenborcher

De Wildenborcher wordt steeds met veel enthousiasme door vrijwilligers gemaakt en bij u thuis bezorgd. Een vrijwillige bijdrage voor de drukkosten kunt u overmaken naar:

IBAN: NL95RABO 0366412353 ten name van Kapel Wildenborch, onder vermelding van 'De Wildenborcher'. Tijdens de nieuwjaarsreceptie op 6 januari is er ook een collectebus aanwezig waarin u een bijdrage kunt doneren.

Verhuur Kapel

Wilt u informatie over de mogelijkheden, beschikbaarheid, prijzen, etc., neem dan contact op met Hans Ezerman: Email: hans.ezerman@gmail.com of telefoon: (06) 12 15 54 74.

De Wildenborchse Kapel

In memoriam:

Bertus Wiltink 1936 – 2022

Dinsdag 9 augustus overleed, op 85 jarige leeftijd, Bertus Wiltink.

Bertus werd geboren op 15 oktober 1936 als derde kind in het gezin Wiltink. Na Herman, Jan en Bertus werden nog vier kinderen geboren: Henk, Hennie, Lieni en Gerard. Zoals vaak gebruikelijk was in die tijd, woonden opa en oma ook in hetzelfde huis en zij namen grotendeels de opvoeding van de kinderen voor hun rekening, zodat vader en moeder zich konden richten op het werk op de boerderij.

Toen Bertus drie jaar oud was begon de Tweede Wereldoorlog. Hij voelde geen angst, maar merkte wel de voorzichtigheid van zijn ouders die ook de zorg voor een onderduiker op zich hadden genomen.

Bertus ging naar de Prinses Julianaschool in de Wildenborch en bezocht er de zondagschool in de Kapel. Na de lagere school ging hij naar de landbouwschool in Zelhem waar hij een paar jaar ging wonen bij zijn oom en tante om wat dichter bij de school te zijn. Later volgde hij de middelbare landbouwschool in Zutphen.

Na het vervullen van de dienstplicht ging Bertus werken bij Reesink in Toldijk, hier leerde hij Annie Preuter kennen, waarmee hij in 1965 trouwde. In 1961 was Bertus, na het plotseling overlijden van zijn vader, dezelfde dag nog gestopt bij Reesink om thuis de boerderij voort te zetten. Moeder Wiltink bleef achter met vier thuiswonende kinderen en een hoogbejaarde opa die veel zorg nodig had. Bertus had liever een beroep in de techniek gekozen, maar hij voelde zich verantwoordelijk en vond dat hij zijn moeder moest bijstaan.

In 1974 kreeg moeder Wiltink de zorg voor kleindochter Janneke. Toen deze zorg voor moeder te zwaar werd, namen Bertus en Annie de zorg op zich en werden zij de pleegouders van Janneke. Bertus was altijd als een echte vader voor haar.

Bertus was nog maar 50 jaar oud toen Annie, na een kort ziekbed, overleed. Het lukte hem om de draad weer op te pakken en zijn blik op de toekomst te richten. Hij vond opnieuw het geluk bij Joke Wesselink met wie hij trouwde en bijna 34 jaar, tot zijn dood, lief en leed deelde.

Er kon altijd een beroep op Bertus worden gedaan. Naast een geweldige naeber was hij jarenlang voorzitter van de Wildenborchse Prinses Julianaschool en heel bijzonder is dat hij vanaf de eerste Staringavond in 1966 tot de laatste, zonder maar één keer over te slaan, gids is geweest. Zingen deed Bertus ook graag, thuis bij het melken en in zijn bijenhok. Daarnaast was hij actief lid van de zangvereniging in Vorden en koor Hallelujah in Doetinchem. En wat was hij dol op zijn neefjes en nichtjes en zij op hem.

Naast boer werkte Bertus jarenlang als tuinman op kasteel de Wildenborch. Hij voelde zich verbonden met de tuin, met het huis en met de opeenvolgende generaties bewoners van het kasteel. Dit is tot het eind van zijn aardse leven zo gebleven.

Vier jaar geleden kreeg Bertus het trieste nieuws te horen, dat hij ernstig ziek was. Meerdere medicijn- en chemokuren werden toegepast en steeds was er weer hoop. Rond Pinksteren dit jaar werd duidelijk dat de behandelingen geen resultaat meer hadden, maar Bertus zocht ondanks veel pijn afleiding op het erf, in de tuin en bij de bijen.

Op 9 augustus overleed Bertus thuis, in hetzelfde huis waar hij ruim 85 jaar geleden werd geboren. Na de condoleancebijeenkomst op maandag 15 augustus in de Kapel vond op dinsdag 16 augustus de afscheidsdienst en begrafenis plaats.

We wensen Joke, familie Wiltink en familie Wesselink heel veel sterkte toe.

Anneke Staring en de Wildenborch

Op 22 september overleed tot mijn grote verdriet mijn lieve, krachtige, betrokken en eigenzinnige zus Anneke. Acht jaar ouder dan ik was ze. Dat leeftijdsverschil was in onze jeugd groot. Zij was al een jaar van de middelbare school af toen ik er nog aan moest beginnen. In de periode hadden we niet zoveel aan elkaar, al was er zeker al de liefde voor elkaar door het warme hechte gezin waarin wij samen opgroeiden.

Anneke was een heel bescheiden vrouw, die niet graag praatte en zeker niet over wat ze in haar leven had gepresteerd. Liever bleef ze een beetje op de achtergrond, terwijl ze alle reden had om met een tevreden en zelfs een beetje trots gevoel op haar leven terug te kijken. Ze doorliep met gemak het gymnasium en ging in Leiden rechten studeren. Daar was ze actief in het studentenleven en maakte veel vriendschappen. Ze was ook een groot hockeyster, zowel in clubverband als in het nationale dameshockeyteam, waar ze jaren aanvoester van was.

Met dat team werd ze de eerste wereldkampioen dameshockey. Een prestatie die zeker in die tijd veel aandacht kreeg. Niet voor niets was ze 'lid van verdienste' van de Koninklijke Nederlandse Hockeybond. Onze kinderen hebben daar intensief van mee geprofiteerd want 'tante An' kreeg altijd kaartjes voor de belangrijke internationale hockeywedstrijden in Amsterdam. Daar gingen ze dan samen met haar heen en ze voelden zich trots als ze door zoveel mensen daar werd herkend.

Na haar studie ging ze bij de KLM werken en werd daar de hoogste vrouwelijke medewerker. Zij was verbonden aan de afdeling Personeelszaken waar zij de arbeidsvoorwaarden voor haar rekening nam. Dat betekende overleg op hoog niveau met de verschillende vakbonden van o.a. het kabinepersoneel, het grondpersoneel en de piloten, en met de vereniging van het hoger KLM personeel. Deze woorden kreeg ze o.a. bij haar afscheid mee: 'Sociaal bewogen, een kei, een rasonderhandelaar die als geen ander haar vak verstond. Zij wist elk overleg tot een goed einde te brengen door haar kennis en consistent denken, haar creativiteit en humor. En altijd in een goede sfeer en met respect voor de tegenpartij.

Na haar pensionering kwam ze in Lochem wonen, in een huis met tuin dat helemaal bij haar paste. Ze genoot van het 'niet meer moeten', van lekker haar eigen gang kunnen gaan en bovenal wilde ze geen vaste dingen meer afspreken. Voor de Wildenborch en ons gezin maakte ze een uitzondering. Altijd was zij aanwezig bij activiteiten en familiefeestjes. Zo ging ze echt deel van ons gezin uitmaken en onze kinderen en kleinkinderen waren dol op haar.

Voor de Wildenborch heeft ze veel betekend. Ze is jarenlang voorzitter van het bestuur van Stichting de Wildenborch geweest en heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het voortbestaan van de Stichting en van het culturele erfgoed "de Wildenborch". Bij Open Tuinen Dagen hielp ze altijd mee en ook bij het Wildenborchs Oranjefeest was ze altijd aanwezig. Daar mocht ze het eerste schot lossen bij het vogelschieten, daar praatte ze graag met buurtgenoten en de laatste jaren jureerden wij samen de versierde fietsjes. Ik denk dat er velen zijn die een biertje met haar gedronken hebben op deze dagen.

Ook werkten wij vele jaren samen aan het Staring familiearchief: duizenden foto's en documenten zijn door onze handen gegaan en op de juiste plek ondergebracht. We hebben ook heel veel gelachen samen en familie verhalen opgehaald. Onze band werd steeds hechter en de slag was groot toen ik hoorde dat ze ziek was. Zo ziek, dat ze niet meer beter kon worden. Ze heeft nog wel vol goede moed de behandelingen ondergaan die haar mogelijk meer tijd van leven zouden geven, maar van het begin af aan accepteerde ze haar situatie.

Tot het laatst toe is er geen klacht over haar lippen gekomen. Ze nam de dagen zoals ze kwamen, totdat het echt óp was.

In alle vrede is ze in het Hospice in Zutphen, waar ze nog 10 dagen met veel liefde is verzorgd, ingeslapen. Wij hebben haar naar haar huis gebracht. Het huis waar ze zo graag op haar manier bezig was met van allerlei en op 28 september hebben we op de Wildenborch, het familiehuis dat haar zo lief was, afscheid genomen. Met broer Winand, onze kinderen en kleinkinderen en andere familieleden, met haar jaarclub uit Leiden en met enkele anderen die haar goed kenden.

Anneke laat een grote leegte achter, maar ook heel veel warme herinneringen die wij in familiekring veelvuldig met elkaar zullen delen.

Jennine Staring

Henk Koning 1956 - 1922

Op 30 juli jl. is Henk op 66-jarige leeftijd overleden. Na een periode van afnemende gezondheid en in afwachting van een operatie hebben wij toch nog onverwachts afscheid van hem moeten nemen.

De tekst op de rouwkaart "Ik doe het zoals ik het wil" zegt veel over zijn karakter. Een uitgebreid "in memoriam" past dan ook niet echt bij hem.

De Wildenborch had nog altijd een speciaal plekje in zijn hart. Hij bezocht ook altijd nog trouw de naaste buurtjes! Ook las hij De Wildenborcher nog altijd met veel plezier!

Wij missen Henk ontzettend!

Betsy Koning, kinderen en kleinkinderen

Gedenksteen geplaatst in de Wildenborch

Ter nagedachtenis aan Elly Sanders, het joodse meisje dat in de Tweede Wereldoorlog was ondergedoken bij de familie Eggink (boerderij De Boskamp) is onlangs een gedenksteen geplaatst op de splitsing Mosselseweg, Vordenseweg, Wildenborgseweg.

De gedenksteen werd op donderdag 6 oktober jl. onthuld door Ineke Sigger-Kettelerij, schoolvriendin van Elly tijdens haar onderduikperiode.

Wie was Elly, hoe kwam ze in de Wildenborch terecht en hoe ging het verder met haar en haar familie?

Elly was de oudste dochter van David en Clara Sanders, ze had een zusje, Marleentje en een broertje Bertje. Het joodse gezin Sanders kwam uit Amsterdam en was in 1939 verhuisd naar Haarlem. Begin 1942 besloten pa en ma Sanders een veiliger plek te zoeken voor hun kinderen en ze te laten onderduiken. Ze namen contact op met dominee De Jong en door zijn bemiddeling kwam Elly, toen nog maar 10 jaar oud, in de Wildenborch terecht bij de familie van Johan en Berendina Eggink (Vordenseweg 17, Barchem), waar ze met veel liefde in het gezin werd opgenomen.

Haar zusje Marleentje (8 jaar) en broertje Bertje (4 jaar) gingen naar een onderduikadres in Sliedrecht.

Elly's ouders, die waren 'bekeerd' tot het protestantse geloof, verhuisden datzelfde jaar terug naar Amsterdam, waar ze onder een andere naam probeerden een normaal leven te leiden.

In de Wildenborch wist men dat Elly Joods was, maar niemand sprak erover, in de omgeving zaten veel meer onderduikers. Het gezin Eggink heeft voor Elly gezorgd alsof het hun eigen kind was.

Bertje, Elly en Marleentje (1940/1941)

Elly (r) met haar vriendin Ineke Kettelerij (l)

Elly ging in de Wildenborch naar de Prinses Julianaschool. Haar beste schoolvriendin was buurmeisje Ineke Kettelerij, een kleindochter van Johan en Berendina Eggink. Ineke's vader was timmerman, het gezin woonde dichtbij op de "Boschheuvel" (Wildenborgseweg 1).

Ondanks dat ze ver weg was van haar ouders, zusje en broertje had ze het goed in de Wildenborch. Ze speelde buiten, had vriendinnen en ging naar school, verstopt voor de Duitsers.

Eind augustus 1943 werden Elly's ouders op straat herkend door iemand van de Nederlandse nazi-collaborateurs die actief waren als premiejagers in de periode tussen maart en oktober 1943. *De groep bestond uit ruim vijftig Nederlanders die tegen betaling jacht maakten op Joodse onderduikers (bron: Wikipedia).*

David en Clara werden opgepakt en moesten vertellen waar hun kinderen waren ondergedoken. Dat weigerden ze, daarop werd David zwaar mishandeld en toen ze dreigden dat ze hetzelfde met Clara gingen doen, gaf hij de onderduikadressen van de kinderen.

Vrijdagmiddag 27 augustus 1943 werden de kinderen gearresteerd, Marleentje en Bertje in Sliedrecht en Elly in de Wildenborch. Elly zat nog op school toen twee nazi-collaborateurs binnenkwamen op de boerderij van Johan Eggink om haar op te halen.

Eggink schijnt heel veel moeite gedaan te hebben om Elly uit handen van de bezetters te houden. Hij heeft de twee mannen die haar kwamen arresteren een slaapplek aangeboden en hij zou tot diep in de nacht ingeprikt hebben op de mannen om haar met rust te laten. Helaas zonder resultaat.

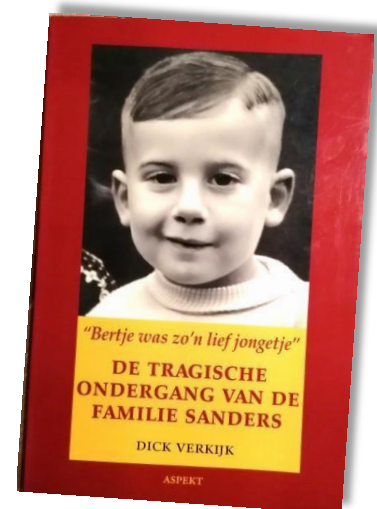
De volgende morgen zijn ze met Elly naar het station in Lochem vertrokken. Ze is naar Soest gebracht waar ze nog even herenigd is geweest met haar ouders, broertje en zusje. Op dinsdag 7 september 1943 is het hele gezin naar Westerbork gevoerd. Nog diezelfde dag zijn ze getransporteerd naar vernietigingskamp Auschwitz waar ze drie dagen later zijn vergast.

De tragische ondergang van de familie Sanders, David, Clara, Elly, Marleentje en Bertje.

Reinier Klein Brinke

Bij het schrijven van dit artikel heb ik ook gebruik gemaakt van het boek 'De tragische ondergang van de familie Sanders' (ISBN90-5911-570-8).

Voor publicatie heb ik toestemming gekregen van uitgeverij Aspekt te Soesterberg.

Rick Kelder

Veel Wildenborchers hebben Rick Kelder wel eens gezien of gesproken tijdens werkzaamheden in het bos, tijdens open tuindagen, Staringavonden of bij het bezorgen van hardhout. En nu heeft Rick besloten een andere richting te kiezen, maar wel in het groen.

Het is alweer ruim 6 jaar geleden dat hij bij de Wildenborch voor het eerst het terrein opreed. Menigeen zal zich vast afgevraagd hebben wie is toch die jongen, op de oude rode trekker (zonder cabine) die 's ochtends vroeg (brrrrrr, ook in de winter!!!) en aan het eind van de middag door het Wildenborchse toerde.

Omdat na het vertrek van de vorige tuinmedewerker, Jesper Schmitz, dringend behoefte was aan een nieuwe kracht, bracht de heer Bulten, leraar, mentor en leerlingbegeleider bij de Praktijkschool in Zutphen uitkomst! Hij stelde Rick Kelder aan ons voor om het tuinteam te versterken. Een jongen met groene vingers. Nou inderdaad!

Van het begin af aan, viel het gemak waarmee Rick machines, trekker en ander gemotoriseerd of elektrisch gereedschap bediende op. Hij had veel opgestoken bij zijn opa op de boerderij, maar had er zeker ook 'feeling' voor. Wat een voordeel voor bijvoorbeeld Bart. Met een gerust hart liet hij al snel veel 'gemotoriseerd' tuinonderhoud aan Rick over.

Na de praktijkschool Zutphen zou Rick verder leren in de richting Bos en Natuur bij het MBO Helicon te Apeldoorn (nu Larenstein, Velp). Echter al snel gaf Rick aan toch graag meer het 'fijne werk' te willen leren. Dus werd contact gezocht in de regio bij diverse opleidingen tot hovenier. Omdat er geen aanbod was (vanwege leerlingentekort) dicht bij huis, kwam Rick terecht in Almelo bij het Zone college.

Gelukkig had hij inmiddels zijn rijbewijs. In Almelo ging hij één dag in de week naar school, de overige vier dagen werkte hij in de Wildenborchse tuin, samen met Bart.

Het liep allemaal zeer goed, hij zat daar duidelijk op z'n plek. Ook tijdens het werk kwam dit tot uiting. Rick kan heel strak en netjes heggen knippen bijvoorbeeld. Hij is een rustige, harde werker. Rick is serieus in zijn werk en werkt niet alleen netjes, maar is ook zorgvuldig met betrekking tot het gereedschap. Na gebruik wordt het schoongemaakt. De vetnippels nog een extra gift vet etc. Rick deed het zeer goed op school en slaagde met vlag en wimpel! Hij heeft daarnaast ook nog een opleiding gedaan tot boomverzorger, want wat hij boomverzorgers De Wilde en Brilman in de Wildenborchse bomen zag doen, dat leek hem ook wel tof. Hij besloot na de leer/werkperiode om 4 dagen per week bij de Wildenborch te blijven werken, de andere dagen gebruikte hij om bij particulieren, kleine tuinklusjes te doen, wat weer resulteerde in het opzetten van een eigen bedrijf: RK GROEN.

Afgelopen voorjaar was er een wisseling van de wacht in de tuin van de Wildenborch, Bart van der Schoot nam afscheid en André Mensink nam het tuinbaas' stokje over. Voor zowel Rick en André was het een nieuw begin, Rick op bekend en André op nieuw terrein.

Natuurlijk moet je dan weer even wennen aan nieuwe omstandigheden, al duurde dat wennen volgens beide heren niet lang. Afgelopen maanden verliepen heel gezellig, mede door de komst van een aantal vrijwilligers op de dinsdagochtend.

En nu, na 6 jaar heeft Rick besloten te stoppen met het werk in de Wildenborchse tuin en in het bos. Hij gaat een andere richting op, maar wel in het groen. Hij gaat werken bij Egberts Landschapsbouw te Rijssen, zij zijn gespecialiseerd in het maken / aanleggen / onderhoud van: stuwen, damwanden, beschoeiing, duikers, bruggen, visvlonders, kroosroosters, hekwerken, afrasteringen, betonnen taludverdedigingen, waterbouwkundige werken en vispassages. Hij gaat zeker gemist worden in en om de Wildenborch om z'n enthousiaste en serieuze werkhouding en natuurlijk als gezellige collega!

We wensen Rick heel veel succes in zijn nieuwe baan. Ga de nieuwe uitdaging maar aan Rick!

Muziek en taarten in de Polsteeg

Jaarlijks komt het "A-Tafel" koor een lang weekend bij elkaar in de boerderij van de Schreuders aan de Polsteeg 5. We repeteren, oefenen nieuwe liederen en doen oefeningen om goed op elkaar af te stemmen. Steeds geweldig stimulerend. We hebben gelukkig voldoende bedden voor zangers en dirigent en hebben heerlijk gegeten en gedronken en lang aan (A) tafel gezeten. We konden dit weekend (7 t/m 9 oktober) ook nog genieten van prachtig najaarsweer.

De liedjes die we zingen zijn vaak hertalingen (in het Nederlands) van bestaande melodieën en prachtig gearrangeerd door onze dirigent Leo Aussems. We genieten zelf enorm van het samen zingen en hopen dat we ons enthousiasme met onze gasten hebben kunnen delen.

Al twee keer eerder hebben wij op de zondagmiddag een concertje georganiseerd voor de bewoners van de Polsteeg en omgeving. Het is telkens een feest waar de hele Polsteeg een bijdrage aan levert. Vorige keer zongen wij ons eigen repertoire en vertelde Jacobus Trijsburg (Polsteeg 8) over de geschiedenis van het midwinterhoornblazen. We kregen van hem ook nog een korte demonstratie boven de put van Polsteeg 2. Inge Zwolle, fijnschilder, had toen een expositie van haar schilderijen georganiseerd.

Deze keer waren er meer dan 25 gasten, van alle leeftijden. We pasten allemaal in de huiskamer van Henk Schreuder. Diverse mensen rond de Polsteeg waren uitgenodigd en we waren dan ook blij verrast zoveel Wildenborchers te mogen ontvangen.

Dit jaar was er naast het optreden van ons koor ook nog een concertje van het klarinet kwintet van Babette (Polsteeg 3), 1 celliste, 4 strijkers en een klarinet.

Zij hebben vier, heel verschillende, muziekstukjes voor ons gespeeld. Het maakte de middag helemaal af.

Na afloop zorgden Kathy en Elvire (no. 4 en 6) weer voor verrukkelijke bananencake en appelkoek. Ook andere gasten namen van alles mee, wijn, Turkse hapjes, enz. Een tafel vol. Het voelde echt rijk zoveel mensen en zoveel heerlijks, door zoveel mensen verzorgd.

We konden binnen en buiten eten en drinken en met elkaar napraten.

Het was echt jammer dat Tom en Inge (hoek Polsteeg / Schoneveldsdijk) er niet bij konden zijn. Tom had net een ingrijpende operatie achter de rug en Inge had een dag ervoor Corona gekregen. Zo konden we ook niet, in tegenstelling tot het vorig optreden, van haar schilderijen genieten en afscheid van ze nemen nu ze in december naar Dieren gaan verhuizen.

Desondanks een hele fijne middag waar zoveel van onze buurtgenoten aan mee hebben gewerkt.

Tot ziens!

Marga Schreuder

Gouden huwelijk Tea en Reini Groot Nuelend

1972

2022

Dinsdag 23 augustus was het 50 jaar geleden dat Tea en Reini Groot Nuelend elkaar het ja-woord gaven. Reini 'van Top', is geboren en getogen aan de Wildenborgseweg als zoon van Hendrik Jan en Jo Groot Nuelend. In 1969 verhuisde het gezin naar de Hengeloseweg in Vorden. Tea is de jongste dochter van Teunis en Dina Brummelman, is opgegroeid aan de Wiersserbroekweg, later verhuisde ze met haar ouders naar De Steege in Vorden.

Reini ging naar de Prinses Julianaschool in de Wildenborch en Tea naar de lagere school in Medler.

In de winter schaatsen bij kasteel Wildenborch, de jeugdvereniging, toneelvereniging T.A.O. en natuurlijk dansen in het Nutsgebouw in Vorden met muziek van de 'White Comets'. Beiden waren altijd graag van de partij en kregen al snel een oogje op elkaar. Op 15 januari 1966 kregen Tea en Reini vaste verkering en na ruim zes jaar werd er getrouwd, op 23 augustus 1972. Ze gingen wonen aan de Schuttestraat 24 waar hun drie kinderen Geert, Dianne en Wouter zijn geboren. Na 16½ jaar verhuisden ze naar de Schoneveldsdijk waar ze nu al weer bijna 34 jaar wonen. Inmiddels zijn Tea en Reini de trotse grootouders van acht kleinkinderen (acht meisjes).

Reini heeft eerst even thuis op de boerderij gewerkt, maar al snel trad hij in dienst van de Coveco, waarvoor ook zijn vader Hendrik Jan heeft gewerkt. Ruim 40 jaar heeft Reini er met heel veel plezier gewerkt. Tea begon in de horeca bij Frans Smit 'het Wapen van Vorden', en later ging ze werken bij gezinsvervangend huis 'De Zon' in Vorden.

Ook nu zijn ze allebei nog heel actief. Zowel Tea als Reini zijn vrijwilliger bij Kringloopwinkel De Werf in Vorden. Tea zet zich daarnaast in voor de Ouderenkring in Vorden. Reini is bestuurslid van de schietvereniging op Medler.

Daarnaast zijn ze steeds trouwe deelnemers aan de winterwandeling en fietstocht in de Wildenborch. En wanneer de Wildenborchse toneelvereniging T.A.O. uitvoering geeft kan er altijd een beroep op hen worden gedaan voor helpende handjes.

Wij wensen Tea en Reini nog heel veel gezonde en fijne jaren toe.

Reinier Klein Brinke

Gouden huwelijk Gerda en Reint Mennink

1972

2022

Donderdag 22 september was het 50 jaar geleden dat Gerda Struik en Reint Mennink elkaar het ja-woord gaven. Dit werd gevierd met familie, vrienden en burens op zondag 25 september bij Hotel Bakker in Vorden. Gerda en Reint kennen elkaar al ruim 57 jaar! De vonk sloeg over op 24 augustus 1965 tijdens het Barchems feest.

Gerda is geboren en getogen in het buurtschap Nettelhorst, is enig kind en ging naar de Prins Hendrikschool in Lochem, na de lagere school ging ze naar de huishoudschool.

Zij verzorgde de huishouding bij een zedingsarts in Lochem en had er ook de zorg voor de kinderen. Later ging ze op kantoor werken bij Hagedoorn, groothandel in sigaretten en sigaren, destijds gevestigd in Lochem, later in Borculo. Hier heeft ze tien jaar gewerkt.

Reint is de middelste van drie kinderen: een oudere zus Gerrie en een jongere zus Alie.

Reint ging naar de Prinses Julianaschool in de Wildenborch, daarna naar de landbouwschool in Vorden en vervolgens de middelbare landbouwschool in Zutphen. Na de schoolperiode ging Reint thuis op de boerderij werken.

Net als vader Toon, was Reint een geboren bestuurder. Hij heeft dan ook heel veel bestuursfuncties vervuld en in september 1997 werd Reint Koninklijk onderscheiden tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau, dit 'Voor zijn vele verdiensten voor de landbouw', zo zei toenmalig burgemeester Kamerling, die hem de onderscheiding opspeldde.

Reint was onder andere bestuurder van Gelderse Maatschappij van Landbouw (LTO), Coberco (Friesland Campina), ook in de Wildenborch vervulde hij meerdere bestuursfuncties Oranjevereniging, Toneelvereniging T.A.O. en Prinses Julianaschool.

Reint en Gerda hebben twee kinderen, dochter Erika en zoon Arnold. Erika is onderwijzeres in Winterswijk en Arnold runt inmiddels de boerderij en woont met het gezin naast z'n ouders. Reint en ook Gerda springen indien nodig nog graag bij om te helpen op de boerderij. Gerda gaat elke week, samen met een aantal Wildenborchse vrouwen, trouw naar de gym en ook de avonden van de Wildenborchse vrouwenclub worden niet overgeslagen.

Bij uitvoeringen van de toneelvereniging zijn beiden altijd actief. Reint doet het openingswoord en Gerda helpt in de catering. Ook bij andere activiteiten zijn ze stevast van de partij.

Wij wensen het gouden paar nog veel gezonde en fijne jaren toe.

Reinier Klein Brinke

Nooit Meer Concurreren; het nieuwe boek van buurtgenoot Huib Papenhuijzen

Donderdag 8 september jl. werd in kasteel Hackfort het eerste exemplaar van *Nooit Meer Concurreren* aangeboden aan dr. Jan Terlouw.

Samenwerken of concurreren? Waarom is het altijd het een of het ander en waarom vertonen we dit tegenstrijdige gedrag? In *Nooit Meer Concurreren* bijt Huib Papenhuijzen zich vast in precies die vraag. Zo kijkt hij hoe de balans tussen competitief en coöperatief gedrag gedurende de menselijke evolutie zich ontwikkelde en wat dat niet alleen in het verleden, maar ook in het heden en de toekomst betekent.

Zo eenvoudig als het klinkt, zo moeilijk blijkt het in de praktijk waar te maken. Hoewel: voordat mensen zich als landbouwers en grondbezitters settelden, een jaartje of 25.000 geleden, waren zij – en hun aapachtige voorouders – miljoenen jaren het toonbeeld van groepsgewijze samenwerking geweest. Ze namen zogezegd zeer uitgebreid de tijd om zich te ontwikkelen tot slimme en (letterlijk) handige wezens. Die in de savanne te midden van vervaarlijke vijanden als roofdieren enerzijds en honger en dorst anderzijds overleefden. Aldus Huib Papenhuijzen, tijdens de presentatie van het boek. Jan Terlouw reageerde op het betoog: “Het boek is buitengewoon actueel.”

Samenvatting

De vroege mens was niet sterk, had geen gevaarlijke klauwen of sterke hoektanden en kon niet hard rennen. Hoe konden de kwetsbare Hominini (mensachtigen en mensen) op de gevaarlijke savannes van Afrika dan toch overleven en evolueren? Door intensief samen te werken. Allerlei evolutionaire aanpassingen aan de lichaamsbouw en van het gedrag leveren daarvoor het bewijs. Samenwerken was niet alleen het preferente gedrag van de evoluerende mens, maar is eveneens het dominante gedrag in de gehele levende natuur, want het is emergent. Nu is emergentie specifiek voor iedere soort. De menselijke emergentie voorziet in een bijzonder aanpassingsvermogen, waardoor Homo erectus zich vanaf twee miljoen jaar geleden al over een groot deel van de aarde kon verspreiden. Waarom Homo sapiens tijdens de sedentarische dan onderling begon te concurreren en of dat zelfdestructieve gedrag nog te stuiten is leest u in dit boek.

Huib Papenhuijzen (1948) bezoekt sinds 1997 vele gebieden op aarde om daar zogeheten natuurvolkeren te ontmoeten. Hij verwonderde zich over het vaak egalitaire gedrag, zoals van de Mikea op Madagaskar en de Bosjesmensen in de Kalahari. Daarover publiceerde hij in de voorgaande jaren twee veldstudies. Het boek met de prikkelende titel Nooit Meer Concurreren is zowel het resultaat van zijn ontmoetingen met natuurvolkeren als van meer dan twaalf jaar onderzoek. Huib legde over de hele wereld contacten met universiteiten en archeologen, antropologen, primatologen en gedragswetenschappers.

Reinier Klein Brinke

ISBN: 9789464507423

Niet eerder deze eeuw was Nederland zo droog als dit jaar. Het landelijke neerslagtekort in het zomerhalfjaar bereikte een maximale waarde van 318 millimeter, twee keer zoveel als normaal. Zowel de lente als de zomer waren droog. Beide seizoenen waren zonnig, waardoor er veel verdamping was. In de zomer viel er bovendien weinig neerslag. Het maximaal neerslagtekort is de afgelopen decennia toegenomen en neemt de komende jaren naar verwachting verder toe. (Bron: KNMI 3 oktober 2022)

Kathy de Vries ging in gesprek met Harrie Dinkelman en met Alma en Bart van der Schoot over de klimaatverandering.

Droogte in de Wildenborch

Vier keer in vijf jaar tijd hebben we in Nederland en specifiek ook in de Wildenborch, te maken gehad met erg droge periodes en warmere zomers. In verband met deze opvallende klimaatverandering bezocht ik Harrie Dinkelman om met hem eens uit te wisselen hoe hij naar deze droogte kijkt en hoe hij hiermee omgaat.

Ik kom op een heel groot erf, waar allerlei deuren openstaan. Ik zie twee grote schuren met koeien, grote tractoren, een melkrobot en een leeg huis. Een boer zit natuurlijk overdag nooit in huis na de middag.

Dan komt Harrie me van de zijkant van het erf tegemoet lopen met een handvol appelvormige verse peren, die ik mee mag nemen.

We vullen het huis aan de keukentafel en Harrie vertelt over zijn veebedrijf van honderd koeien met daarnaast nog wat jongvee en pas geboren kalveren.

Hij heeft het bedrijf voortgezet van zijn ouders en hij is de derde generatie boer in de familie. Honderd melkkoeien is ongeveer gemiddeld voor een melkbedrijf in Nederland. Harrie heeft dit bedrijf gemoderniseerd en laat me de robots zien en zijn computerprogramma waarmee hij nauwkeurig kan bijhouden hoe het met zijn koeien gaat.

Het registreert zoal, naast de hoeveelheid geproduceerde melk, ook eventuele infecties en of de koe zich al heeft laten melken die dag. Het zijn de ogen en oren van zijn bedrijf en het moet ook wel, lijkt me, want Harrie doet het in zijn eentje. Het is een pracht bedrijf. We komen bij de kalfjes die meteen naar voren komen en contact maken. Waarom toch de kalfjes altijd direct gescheiden worden van de moeders? Uit onderzoek blijkt dat het met de melkproductie dan niet meer goed gaat vertelt hij. Het is natuurlijk het mooiste om te zien, maar het werkt dus niet.

“Dit jaar is de melkprijs erg hoog in vergelijking met voorgaande jaren”. De vraag naar melk neemt nog steeds toe, terwijl de productie op dit moment wat achter blijft, onder andere door de droogte in meerdere Europese landen.

De droogte had dit jaar meer effect op zijn bedrijf. De maisteelt is nog wel goed gelukt, maar er was maar liefst 40% minder gras dit jaar. Het groeide nauwelijks meer na een paar maaibeurten. Daardoor kan er minder gras worden ingekuuld voor de winterperiode. Eerdere jaren dat het zo droog was, had hij een behoorlijke hoeveelheid kuilgras opgebouwd, hij kon daar tijdens moeilijker jaren nog uit putten. Maar die voorraad is behoorlijk opgeraakt. Nu is bijvoeren tijdens de koude maanden gebruikelijk, maar dit jaar is Harrie genoodzaakt om, naast extra mais, 60 ton hooi bij te kopen. De kosten lopen dus op.

De ingrediënten van het ingekuilde gras en de mais worden nauwkeurig via monsters gemeten en daardoor weet hij precies wat het gras evt. aan mineralen en eiwitten tekort komt en wat er aangevuld moet worden.

Wat gaat dit betekenen voor de toekomst?

We praten over klimaatverandering en Harrie beaamt dat we daar toch niet meer omheen kunnen. Toch ziet hij het niet zo somber in. Natuurlijk zullen er een aantal soorten vergaan in de natuur, maar er zullen ook andere typen bomen of soorten voor in de plaats komen. Harrie kijkt vooral naar het grote geheel en kijkt evolutionair. Hij zegt ervan overtuigd te zijn dat de aarde zal blijven bestaan. Het is namelijk altijd zo geweest dat er natuurrampen waren. Vergelijkbaar met onze coronapandemie was er in de vijftiende eeuw sprake van een pestepidemie waar velen aan dood gingen. Ook haalt Harrie het Bijbelverhaal van de Ark van Noach aan. Toen waren mensen er ook van overtuigd dat alle soorten dieren op aarde gered moesten worden door de dreiging van de zondvloed. Het is dus van alle tijden, meent hij.

De droogte is wel een probleem. Hij prijst zich gelukkig in de Wildenborch te wonen, waar het grondwaterpeil relatief hoog staat. Hij beregende zijn land tot nu toe nooit. Dat is behalve door de relatief natte grond, ook door de extra kosten en het vele werk dat het met zich meebrengt. De droogte ziet hij niet als een reden om meer te gaan denken in manieren van waterbehoud. Structureel verhogen van het waterpeil zal naar zijn mening niet lijden tot minder droogteschade. Integendeel. Door het verhogen zal de bewortelingsdiepte minder worden waardoor in extreem droge jaren de schade aan natuur en gewassen juist toeneemt, stelt hij. Door handhaving van een lage grondwaterstand in de winter en ook in het vroege voorjaar dwing je vegetatie om diep te wortelen, en ontwikkelt het een robuust wortelstelsel waardoor het beter bestand blijft tegen droogte.

Dus: hoe droger, des te harder de bomen moeten werken voor water, hoe beter deze wortelen. Hij maakt een vergelijking met training als mens. Hoe meer je traint, hoe sterker de mentale en fysieke conditie en zo werkt het ook in de natuur.

In de omgeving zijn er wel mooie initiatieven om het water beter vat te houden, zoals op het Medler, noemt Harrie. Daar zijn projecten gestart om het watersysteem robuuster te maken en wordt het beekdal heringericht, zodat de natuur beter bestand raakt tegen de droogte. Zo'n dertig hectare landbouwgrond wordt nieuwe natuur met meer aandacht voor biodiversiteit. 'Een parel in de buurt' volgens Harrie, net als Stelkampsveld in Borculo, een natura 2000 gebied, waar ook alles gedaan wordt om de natuur te behouden en te versterken.

Je kunt de droge omstandigheden maar beter accepteren, vindt Harrie.

Voor zichzelf ziet hij als oplossing om er grond bij te nemen, en zodoende meer opbrengst voor voer te creëren. Als het tenminste de komende jaren een probleem blijft, want daarvan is Harrie nog niet overtuigd.

Kathy de Vries

Droogte in de Wildenborch (2)

Het is nog een stralende dag in oktober als ik bij Bart en Alma van der Schoot het erf op fiets. Ze zijn natuurlijk buiten en bezig. We gaan heerlijk in het zonnetje zitten, bij de eigen kweektuin met jonge plantjes.

We praten onder het genot van een kopje thee over van alles en nog wat en natuurlijk ook over de droogte. Bart heeft daar heel duidelijke ideeën over en heeft daar, net als Alma, veel ervaring mee vanuit de tuinwerkzaamheden op de Wildenborch. 'Er waren ook dikwijls interessante gesprekken over het waterbeleid met het Waterschap', vertelt Bart. Van een afstandje volgt Bart nu het project Baakse Beek rondom de Wildenborch.

Hoewel vorig jaar een goed jaar was qua neerslag na drie zeer warme zomers, staat het grondwaterpeil dit jaar extreem laag. Voor het eerst hebben diverse veerponten niet kunnen varen doordat er op diverse plekken in de IJssel sprake was van een te lage waterstand.

Ik hoor de zorgen hierover tussen de regels door. Bart spreekt z'n zorg uit: we gaan naar een punt dat er wellicht een tekort aan drinkwater gaat ontstaan.

Bart heeft begrepen van iemand binnen het waterschap, dat een medeoorzaak van een tekort aan water in deze regio is, dat de grote rivieren water 'aanzuigen' uit de kleinere rivieren in Nederland. Dat zou te maken hebben met diverse soorten grindlagen in de bodem. Op televisie en ook in diverse nieuwsberichten is te volgen dat de Achterhoek ook wel 'het vergiet' van Nederland wordt genoemd. Door de goede afwatering en de zandgronden waar al het water meteen in wegzakt, daalt het grondwater relatief snel. En omdat er geen grote rivieren zijn waar we toevoer van hebben, moeten we het vooral hebben van regenwater. En het lijkt soms wel of het hier niet wil vallen!!

In Duitsland zijn de gevolgen van klimaatverandering ook zo groot. Herinnert u zich de extreme wateroverlast nog in de zomer 2021? De provincie Gelderland werkt vanaf dit jaar met Duitsland en de Waterschappen Rijn en IJssel en Rivierenland samen om deze problemen aan te pakken, binnen het stroomgebied van de Rijn (Bron: Waterschap Rivierenland – website).

Bart zegt dat beuken het vooral slecht hebben. De bast van deze boom is heel dun en kan zich niet goed verweren tegen de zon, waardoor het verbrandt. De enige manier is zich te vertakken om de bast te beschermen. Je ziet dan vertakkingen of clusters, jonge twijgen met blad op de stam. De beuk houdt van een gematigd klimaat en is doorgaans niet zo diep geworteld. Grote (snelle) waterpeilveranderingen kunnen ze met de wortels niet 'bijbenen'. Dat maakt dat ze daarom sneller het loodje leggen dan bijvoorbeeld de eik, die wel diep wortelt. 'Daarom zie je deze bomen ook niet in Zuid Frankrijk, maar veel meer in Noord Europa', geeft Bart aan. Dat het slecht gaat, zie je dan ook goed: de bladkronen zijn veel dunner dan normaal. De 'groeigrens' van de beuk verschuift langzamerhand naar het noorden. We zullen in de toekomst een heel ander bos te zien krijgen.

Het effect van de droogte ziet Bart ook bij zijn bijenvolken. De nectar, de brandstof waar de bijen op vliegen, was deze zomer snel verdampt, veel bloemen lieten het koppie hangen, waardoor hij ze moest bijvoeren (suikerwater). Want als de bijen niet vliegen, kunnen ze ook geen stuifmeel halen voor de jonge larven in de kast. Het betekent ook dat er dan minder bijen zijn om te bestuiven, dus minder zaden/vruchten!!

De bijen hadden ook moeite om vocht te vinden. Een collega imker vertelde Bart dat hij zijn kasten nog naar de heide had gebracht, in de hoop daar nog heidehoning te winnen. De kasten waren op de bijen na, leeg!!

Welk steentje kun je bijdragen?

We staan nog eens stil bij wat je anders zou kunnen doen om dit klimaat te veranderen. Er is natuurlijk al veel over gezegd en gelezen.

De vraag hier is: welk steentje kun je zelf bijdragen? 'Simpel gezegd' gaat het erom anders om te gaan met de natuur, zeggen Bart en Alma. Er moet behoorlijk wat veranderen, en dat is vooral een mindset – kwestie, bewust anders omgaan met je omgeving, met de grond, in koopgedrag. Om te beginnen zouden we veel beter lokaal ons eten moeten kopen, dát wat per seizoen beschikbaar is. Want waarom zouden we in de zomer sperziebonen uit Marokko kopen, als ze ook in Nederland geteeld worden? Een zelfde voorbeeld geldt voor vlees. Waarom vlees kopen uit Zuid Amerika, terwijl een Nederlands product bij de ambachtelijke slager en/of uit de boerderijwinkel in de buurt veel 'logischer' is.

Een andere kwestie is natuurlijk de geldkwestie. Doordat het er vaak om gaat, dat alles zo goedkoop mogelijk moet, is het systeem behoorlijk scheef gegroeid. Dit stond na de Tweede Wereldoorlog natuurlijk hoog op de prioriteitenlijst: genoeg voedsel voor iedereen, voor niet te veel geld en dat was toen een prima initiatief. Het werkt alleen niet meer.

Grond is het begin van alles

Heel belangrijk is het om anders om te gaan met onze grond, zegt Bart. Verrijk de grond met aanbrengen van ouderwetse stalmest of compost. Humus is het toverwoord!

*Bron: ecopedia Humus is organisch materiaal waarvan de gemakkelijk verteerbare delen reeds zijn afgebroken. Een humeuze bovenlaag ontstaat wanneer organische stof (afgestorven planten- en dierresten, uitwerpselen) wordt afgebroken door het bodemleven. Humus is dus organische stof waarvan de gemakkelijk verteerbare delen al zijn afgebroken door bacteriën en schimmels. In een gezonde bodem is hierdoor de bovenste laag donkerder van kleur dan de onderliggende lagen. Hoe zwarter de kleur, hoe hoger vaak het humusgehalte. Humus heeft een groot aantal positieve effecten op de bodem en de plantengroei. Het bevat niet alleen 'bouwstenen' (onder meer stikstof, fosfor en kalium) voor de vegetatie maar kan deze, door zijn elektrische lading, ook tijdelijk opslaan. Hierdoor voorkomt humus dat de voedingselementen uitspoelen naar diepere bodemlagen waardoor de plant ze niet meer kan opnemen. Verder verbetert humus de bodemstructuur in klei- en zandgronden en houdt het de bodem luchtig en vochtig.

Deze mest en bijvoorbeeld het mulchen met grasmaaisel of blad, maakt dat de grond langer vocht vasthoudt en meer bestand is tegen droogte, waardoor er minder tot niet gesproeid hoeft te worden. Ook keuze van planten in de tuin speelt een rol in de droogteperikelen.

Grond is alles als het gaat om vruchtbaarheid voor de hele kringloop in de natuur, denk ook aan de vogels en insecten, die vruchtbare grond nodig hebben om te kunnen overleven. Alles heeft verband met elkaar.

En ja, dan zijn er nog talloze voorbeelden te noemen wat we anders kunnen kiezen. Bijvoorbeeld de keuze van planten in de tuin met oog op droogte.

Planten met een hogere droogtetolerantie, daar zullen we meer naar toe moeten. Vanuit de zorg voor de droogte noemt Bart nog het opvangen van regenwater voor het bewateren van bloempotten, de tuin etc. Bespaar drinkwater.

Andere voorbeelden zijn zo kort mogelijk douchen, en water wat gebruikt wordt om groentes te wassen e.d. niet door de afvoer, maar terug in de tuin of bij de bloempotten. Alle beetjes helpen.

Allemaal 'dichtbij voorbeelden' om thuis toe te passen. Welke spreken u aan? Zelf douche ik dagelijks veel korter en gebruik ik veel bewuster water dat 'over' is voor andere zaken. Dat geeft mij dan weer een gevoel op kleine schaal bij te dragen...

Ik ben toch zo benieuwd hoe we er in 2032 tegenaan kijken. Veranderen, dat gaan we zeker.

Er is een wijsheid die ik altijd onthoud bij dit soort omwentelingen: 'Alle goede dingen komen altijd langzaam'.

Karresporen in het landschap

In de vorige Wildenborcher werd gewag gemaakt van het erbarmelijke en moeizame gesleep met een molensteen over onbegaanbare wegen en de stichting van de Grolsch-brouwerij door de over, over, over, over oma van Coen Hakkenbroek, de overleden echtgenoot van mijn huidige partner Vronie. Maria Hakkenbroek heette zij. We vroegen ons toen af hoe dat kostelijke bier toch naar Zutphen kon komen.

Het heeft even geduurd voor er wat begaanbaars was in deze streken. Het is uiteindelijk toch goed gekomen. Uitstekende wegen, veel kantstenen en prachtige fietspaden!

Echter, in de laatste editie van het Bokbierfestival in Zutphen waarde toch nog de geest van de zeer op de centen lettende oma Maria Hakkenbroek rond. Een prachtige optocht, dat wel. Vooraf ging Heineken. Trompetgeschal van het muziekkorps dat voorging. Veel prachtige paarden met witte voeten. Hoog opgeladen wagens vol met glimmende tonnen, eronder hingen nog veel meer glimmende tonnen, de koetsiers hoog gezeten op de bok. Brand idem dito, Bavaria een juweel.

En ineens. Een simpele, ietwat schrale maar ingetogen wagen met maar twee, wel prachtige, Friese paarden. Om hun nek een klein bordje met Grolsch er op. Twee eenvoudige koetsiers op de bok. Een bescheiden plank boven de niet zo glimmende tonnen: 'Grolsch Bierbrouwerij'. En een paar tonnen aan de onderkant van de wagen. Ook, en dat vond ik erg leuk, een aantal kratjes met de beroemde Grolsch beugelpullen. Waarschijnlijk gevuld met bokbier en bedoeld om aan het dorstige publiek langs de route uit te delen. Dat was echter zo voltallig aanwezig dat er geacht werd om dat beter maar niet te doen. Die pullen waren gratis natuurlijk en dat zou veel te veel heibel gegeven hebben. Gratis is het mooiste Nederlandse woord tenslotte. De charmante dames die dat moesten uitdelen waren op het laatste moment waarschijnlijk wegbezuinigd.....Maar te midden van al dat biergeweld toch een prachtige en ingetogen wagen.

Maar die pulletjes in die kratjes....Jeugdherinneringen!

Ik werkte in een vakantie in 1958 op de Leerdamse glasfabriek en daar werden die, lege, pullen gemaakt. Het geval wilde dat als er een vrachtwagen van Grolsch die flessen op kwam halen hij nogal eens een vol kratje bij zich had. Dat deden die anderen met die mooie wagens nooit! Die, volle, pulletjes werden opgespaard en als dan op zaterdagavond de glasovens op een laag pitje gingen, uitlessen noemden ze dat, voor de zondag, werd er een biertje gedronken. Of twee.....En dan werd er ook nogal eens gezongen. Dan schalde het 'Hutterslied' over Leerdam.

(Hutters was de naam voor glasblazers). Wat ook meehielp was dat toen in 1958 de beroemde cineast Bert Haanstra bezig was met zijn beroemde Oscar winnende film "Glas". 'Vakmanschap is Meesterschap', de beroemde Grolsch reclameslogan, verfilmd hij hier ook.

Later, veel later in Aberdeen zaten we in het hotel aan de bar en wat stond er achter de bar: juist, de barkeeper. Maar achter hem ook die Groene Beugelpullen Grolsch. En ook in de USA, ik geloof in Houston, idem dito. En dat doet je dan zo goed!

Maar terug naar die schrale wagen van Grolsch in Zutphen.

Die is natuurlijk over zeer comfortabele wegen hier heen gekomen. Vroeger, toen alles af en toe toch niet beter was, waren die wegen hier verschrikkelijk slecht. Karresporen, zo diep en glibberig dat er geen doorkomen aan was. Vooral als na de winter 'de hal' uit de grond kwam. Het heeft hier lang geduurd voor dat dit voor elkaar was. In 'het westen' liepen ze veel verder voor op ons Achterhoekers natuurlijk.

Iedereen in de Wildenborch kent natuurlijk de beroemde schilder A.M. Gorter (1866-1933). Op nogal wat van zijn creaties kan je zien hoe die karresporen er rond pakweg 1900 nog uit zagen. Hij had een voorliefde voor de Baakse Beek. Prachtige, ingetogen, schilderijen uit deze streek.

Maar: ACW, zoals we A.C.W. Staring als Wildenborchers liefdevol wel mogen noemen, heeft zich uiteraard ook, in het belang van de boeren en burgers, met die wegen bemoeid en bovenal sterk gemaakt. In het rijke westen waren ze daar al veel verder mee.....

De Schot John McAdam had al een soort van verhardingen toegepast. Grof steenslag dat wordt afgestrooid, opgevuld en ingewassen met zand en twee soorten grind, vaak meerdere lagen. En aangewalst. Hier noemde men dat 'macadamsche wegen'. (Wat een mooi anglicisme trouwens). Dat was al een hele verbetering want al die karresporen vormden een zware belasting voor de boeren en de glibberige en nagenoeg onbegaanbare wegen tussen de dorpen onderling. Hier werden dan ook plannen gesmeed om de verbinding tussen de onderlinge plaatsen te verbeteren. In de Achterhoek duurde het tot 1825 tot er enige sprake was van verharding van wegen. Zelfs de macadamwegen ontbraken nog geheel. Ook grindwegen ontbraken ook nog. Terwijl er volop grind beschikbaar was. ACW en zijn kompanen benadrukten keer op keer in hun geschriften het belang van de verbetering der wegen in het belang der boeren en de burgers. Er stond inmiddels een straatweg van Deventer via Gorssel, Zutphen, Warnsveld, Vorden, Ruurlo naar Winterswijk op stapel.

ACW hield, ook als gemeenteraadslid van Vorden, de ontwikkelingen nauwgezet en met groot enthousiasme in de gaten.

In 1827 was er sprake van een verharding tussen Vorden en Lochem. In diverse publicaties en brieven zette hij uiteen hoe de macadamwegen aangelegd moesten worden en met welk materiaal. Ook bepleitte hij dat er ook een weg langs de Wildenborch moest komen te lopen. Vooral ook met 'behulp' van Winand en een bekende van zoon Willem op de KMA.

Lobbyen heet dat tegenwoordig.

Uiteindelijk lag er pas in 1856 een verharde kunst-grindweg van Vorden naar Lochem *via de Wildenborch*. Het wegennet in de Achterhoek breidde zich aldus langzaam en gestaag uit. Ook Ruurlo-Groenlo-Winterwijk werd aangelegd en ja:

Toen dat allemaal klaar was kwam eindelijk Grolsch met die mooie karren deze kant op.

Het vervoer over de Berkel was vaak zo moeizaam dat het bier vaak bedorven was voordat het in Zutphen op het Brasseroord aankwam.

Die bierkarren kwamen natuurlijk ook door Vorden. De vaatjes die eronder hingen waren voor ons hier. Er gaan trouwens nog steeds geruchten dat er in Vorden, tijdens het wisselen van de paarden, weleens een vaatje spoorloos verdween.

Wat zal dat goed gesmaakt hebben!

Tip: Lees het mooie verhaal in Bert Scova Righini's boek 'A.C.W. Staring 1767 – 1840' hoofdstuk 13.3 en 13.4 er maar eens op na!

Landrot

Keuze uit korte en lange route (plm. 7 of 14 km.)

Inschrijven tussen 11.00 en 13.00 uur bij de Wildenborchse Kapel, Kapelweg 1, Vorden.

Kosten deelname € 8,- t/m 12 jaar € 4,-, dit is inclusief een glas glühwein of chocolademelk en een goed gevulde kop erwtensoep bij terugkomst in de Kapel.

Het harmonica duo 'De Mölledeerns' zorgt voor een gezellig deuntje.

In de Kapel kan contactloos en met pin worden betaald

Even voorstellen: Hoeve Sprey

Voor mij zit Bram Sprey. Hij vertelt enthousiast en op een gemakkelijke manier over hoe hij, samen met zijn vrouw Anouk, Hoeve Sprey heeft opgericht. Hoeve Sprey is gevestigd aan het begin van de Mosselseweg en ligt wat hoger tegen landgoed Wientjesvoort aan.

We zijn het prachtige Hoevehuis binnengewandeld, waar Linda, één van de begeleiders, de aardappels aan het schillen is om de bewoners straks van een verdiende maaltijd te voorzien. Ze zijn net thuisgekomen van het werk. 'Werken doen ze hier allemaal, daar is geen discussie over', stelt Bram.

Het idee om dit op te richten gaat eigenlijk terug naar toen hij twaalf jaar was, zegt hij. Zijn ouders begonnen in Zelhem aan een gezinshuis en hadden in totaal acht kinderen. Bram en zijn broer waren de biologische zonen en daarbij werden nog vijf pleegkinderen en een adoptiekind aan het gezin toegevoegd. Hij was het sindsdien niet anders gewend en het was tevens de aanleiding om zelf 'iets sociaals' te gaan doen. Zo volgde hij Sociaal Pedagogisch Werk, HBO Maatschappelijk Werk en daarna nog de opleiding voor management.

Hij begon zelf te werken in de gehandicaptenzorg (nu zijn het 'mensen met een beperking', red.) toen hij 16 jaar oud was. Hij deed dit naast de studie. Vervolgens ging hij werken voor het Leger des Heils. Daar kwam hij heel diverse mensen tegen, een werkplek vol 'dynamiek en gekkigheid', zegt Bram. Er was altijd sprake van multi-problematiek. Mensen hadden vaak een strafblad, verslavings – en of psychiatrische problemen, of ze waren in aanraking geweest met justitie. Er was dus altijd reuring, dat was voor Bram een uitdaging, om samen met deze mensen te zoeken naar een manier om ze te helpen bij wat ze wel graag wilden. Zo gingen sommigen zelfstandig wonen of volgden een behandeling.

Van droom naar werkelijkheid

Bij het Leger des Heils klom hij op van begeleider naar afdelingsmanager van enkele afdelingen. Toch vond hij het contact met de mensen het mooist en bleef ze ook bezoeken. 'Een mailtje kan altijd nog wel', zegt hij met een glimlach. Hem werd op een gegeven moment de vraag gesteld of hij nog hogerop wilde. Dat was het keerpunt in zijn carrière. De administratieve last bleek zwaar in de top en hij ging nadenken over wat dan wel. Tijdens een vakantie met Anouk, stelden ze zich de vraag: 'Wat als ALLES kan?, er geen belemmeringen bestaan? Wat zouden we dan het liefst willen?'

Zo kwamen eigenlijk alle verlangens samen. Het zelfstandig ondernemerschap dat hij al langer ambieerde, iets zelf opzetten in de zorg, de combinatie van zorg voor mensen met dieren. En zo kwam hij met diverse mensen in gesprek over het bouwen van een eigen gezinshuis met acht woonplekken en een eigen woning op het terrein. Al met al heeft het vanaf 2017 vier jaar geduurd om het plan te realiseren en inmiddels is het alweer een jaar geopend. 'Je moet dit samen willen, anders werkt het niet', zegt Bram. Beide vullen elkaar aan. Bram ziet het niet als werk, hij doet het vanuit het hart, wil iets bouwen en iets betekenen. Zo waren zijn vrouw en zoontje van drie jaar vanmorgen ook aanwezig tijdens de koffie. 'Het hoort er allemaal bij'. Het gezin van Bram en Anouk is inmiddels uitgebreid met twee kinderen, Romee van 4 en Zeger van 3 jaar. Bram doet veel zelf, ook de nachtdiensten nemen hij en Anouk op zich.

Maar 'je kunt niet altijd aanstaan, het is ook je leven', vertelt Bram. Soms trekt het gezin zich terug. En dat kan doordat er altijd gekwalificeerd personeel aanwezig is.

Bewoners

De bewoners komen bijna allemaal uit de buurt en hebben een licht verstandelijke beperking. Ze hebben allen een eigen appartement met huis- en slaapkamer en een eigen douche. Er is ook een gezamenlijke woonkamer waar samen gegeten wordt of gechilled. De bewoners kunnen hier altijd blijven.

Ze hebben een vast ritme van werken overdag in een sfeer van gemoedelijkheid en huiselijkheid. Tijdens het werk op het 22 ha. landgoed is er altijd professionele begeleiding aanwezig. Het gras wordt gemaaid, hout wordt gekloofd, het park wordt onderhouden, de dieren worden gevoerd...

maar er kan ook voor werk buiten het terrein gekozen worden. Zo werken er enkele bewoners in een winkel in Vorden of Zutphen.

In het weekend wordt er ontspannen. Soms is het dan stil op het terrein, dan worden er uitstapjes gemaakt met familie of vrienden.

Met het dorp Vorden wordt veel samengewerkt. Het is van groot belang gebleken dat ze zo dichtbij allerlei faciliteiten zitten. Met diverse winkels ontstaat een fijne samenwerking.

Dan vertelt Bram dat drie van zijn 'pleeg'broers ook hier op het terrein zijn komen wonen. Dat is toch een mooie bijkomstigheid, al was het hem daar niet om te doen. Het grappige is, dat zijn ouders ook in Vorden zijn komen wonen, dus het gezinshuis is eigenlijk weer voor een groot deel bij elkaar, al is het 'huis' wat groter geworden...

Veel succes en geluk Anouk, Bram en jullie grOOOte gezin!

Kathy de Vries

Verlag WVC 1ste avond na Corona

Tja, hoeveel komen er? Wie zijn er trouw gebleven?

Wel, van de ongeveer 40 dames waren er 21 aanwezig, een enkeling had zich afgemeld, wat je eigenlijk altijd even moet doen, kan soms heel handig zijn als men het weet. De start was wat vreemd; geen koffie bij de entree, maar eerst de zaal in, eerst een babbeltje van Gerda, met als laatste melding dat er nu koffie was. Met gebak! Er was appeltaart, taart met appeltjes, appeltjes met een kweeperen laagje in één taart, en een vreemde eend in de bijt: kwarktaart? Om kort te gaan er was zeker genoeg voor alle vrouwen geweest! Jammer voor diegene die er niet waren! En een feest voor ons, gewoon 2 stukjes dus!

Het was de bedoeling dat er bijgepraat werd, nou dat was geen enkel probleem, voor dat we het wisten was het al ruim na 22.00 uur. Tussen het gebabbel door heeft Gerda nog verschillende zaken bij de horens gepakt, zodat we nu allemaal de data weten voor de overige avonden. En wat we de volgende keer gaan doen, iets creatiefs, het is tenslotte weer bijna Kerst dan. Al met al een geslaagd begin van de Wildenborchse Vrouwen Club, die na ruim twee bijna "dode" jaren weer springlevend is!

Dank voor de lekkernijen Alma, Gerda en Jojanneke.

Anja Slagt

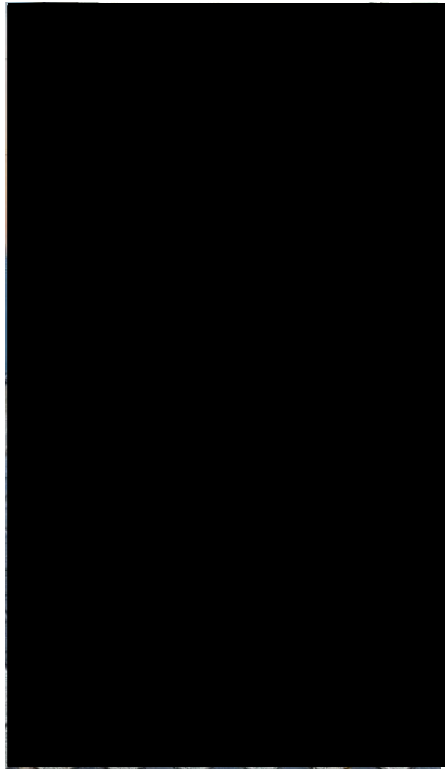
Postvak In

- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]
- [redacted] [redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

Plaatselijk verkeer

De Galgengoorweg, waar ik woon, is geen doorgaande weg. Het is er meestal dan ook niet druk. Het kan voorkomen dat ik op de bijna vijf kilometer lengte, fietsend, helemaal niemand tegenkom. Het is een spannende gedachte dat ik waarschijnlijk toch de hele weg nagekeken word.

Ik kan er natuurlijk gewoon mijn burens tegenkomen. Lopend, op de fiets of met de auto. Relaxed of met haast, in voor een praatje of alleen met een zwaai. Ook bijzondere mensen kan ik tegenkomen. Ik vertelde er al eens eerder over in De Wildenborcher. Maar wat dacht je van een donkere avond. Nee, er zijn geen straatlantaarns. Twee kleine lichtjes in de verte. Er doemt een enorm donker gevaarte op. Er staat een tank langs de weg, de loop dreigend in mijn richting. Een andere keer, midden op de dag, komt een groep mannen in camouflage-uniformen met zwart geschilderde gezichten zo maar uit het bos. Ik krijg grijnzend voorrang van ze.

En dan hebben we het nog niet gehad over de helikopters in de kruinen van de bomen, deze zomer. Zelfs zonder mijn hoortoestellen oorverdovend.

Dieren zijn er ook volop. De koeien van De Vijfprong kunnen me 's morgens of 's middags een paar ontspannen minuten bezorgen als ik moet wachten tot ze allemaal overgestoken zijn. Ze worden altijd vergezeld door een hele groep medewerkers van die boerderij. Sommigen vrolijk groetend. Anderen maken helemaal geen contact.

De buizerd die onze kippen dood pikt kan een stukje voor me uit vliegen om dan in het bos te verdwijnen. Verderop had een zwarte specht in het voorjaar een nest. Reeën kunnen in de schemer opeens de weg overspringen. Het is beter niet te hard te rijden in de auto. Een botsing overleeft de ree meestal niet. En de auto vaak ook niet. Ook een fietser is ooit aangesprongen door een ree met flinke verwondingen als gevolg.

Maar wat scharrelt daar nu in het donker in de berm. Dik, te groot voor een kat. Als hij zich naar de weg draait zie ik een lange snuit met witte strepen. Vol in de remmen, want hij gaat oversteken. Het is een das. Mijn laatste das was twintig jaar geleden op Rügen, doodgereden langs de weg.

Als ik enthousiast aan een buurman vertel over mijn ontmoeting is zijn reactie: "Die kan je tegenkomen. Ze zitten hier best veel."

De Galgengoorweg is geen doorgaande weg, maar er is wel veel plaatselijk verkeer.

Toen en Nu: Snijdershuis

Zoals bekend, vooral aan de Barchemse kant van de gemeentegrens, is er twee jaar geleden – ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Barchemse kerk – een prachtig boek¹ uitgekomen over de geschiedenis van Barchem. Hierin wordt veel aandacht besteed aan de boerderijen, en wel aan die boerderijen die al bestonden toen de Barchemse kerk (1861) werd gesticht, met name aan hun geschiedenis vanaf het begin van de 19e eeuw².

Op pagina 79 van het boek komt het Snijders(huis)³ aan bod, met Arent Imenkamp⁴ als eerste bewoner. Zelf heb ik hier geen direkt bewijs van gevonden, alleen dat Arent bij zijn tweede huwelijk in 1777 in Barchem woonde, waar zijn eerste vrouw vandaan kwam. Dat twee kinderen van zijn dochter en opvolgster Frederike op Nijenhuis zouden zijn geboren en de andere twee op Snijdershuis is mij ook nergens uit gebleken, maar wel dat Arent bij de geboorte van Frederike in 1782 Nijenhuis werd genoemd, en dat Frederike bij haar belijdenis in 1801 werd geregistreerd als Klein Nieuwenhuis.

De vroegste geschiedenis van het Snijdershuis is onduidelijk. Weliswaar komt de naam Snijder(s) of Snijdersgaerden (1666-1697) al vroeg voor in de kerkelijke registers, maar dat zegt niet zo veel want kleermakers (snijders) waren er wel meer. Bovendien zijn er redenen om aan te nemen dat het bij deze Snijders(gaerden) om Reijntsman (of Rijsman) ging, een rond 1845 afgebroken boerderij ca. 100 m. ten zuidoosten van de Lijster⁵.

De naam (Klein) Nijenhuis als alternatieve naam voor het Snijdershuis lijkt te verwijzen naar Berent Nijenhuis, die in 1769 op de Snijdersplaats woonde⁶, en daarvan waarschijnlijk ook de stichter is geweest. Omdat zijn twee laatste kinderen resp. in 1769 op Snijdersplaats en in 1773 op Roosdom(b) in Langen⁷ werden geboren valt aan te nemen dat Berent Nijenhuis rond 1770 op de Snijdersplaats of Snijdershuis werd opgevolgd door Arent Imenkamp.

Arent was wever van beroep en zijn enige dochter Frederike trouwde in 1805 ook met een wever, haar neef Harmen Imenkamp. Jaren daarvoor was Harmens zuster Aaltjen echter al op het Snijdershuis komen wonen, vermoedelijk bij haar huwelijk in 1792 met Garrit Jan Tob of Top⁸. Verondersteld mag worden dat de boerderij bij die gelegenheid in de lengte in tweeën is gedeeld. Arent was toen al 52 en had geen zoon die hem kon helpen bij het boerenwerk, en nichtje Aaltjen met haar man konden zo mooi “geplaatst” worden. Garrit Jan Top verkreeg het recht van opstal van de zuidoostelijke helft van de boerderij, maar Arent (bewoner van het noordoostelijke deel) bleef eigenaar van het geheel. Pas na het overlijden van Arents schoonzoon Harmen Imenkamp in 1852 werd de zoon van Garrit Jan Top, eveneens Garrit Jan geheten, eigenaar van zijn helft. In het overlijdensregister van Lochem staat nog vermeld dat Arent in 1821 op Nijenhuis overleed, maar als zijn vrouw in 1843 op Snijdershuis overlijdt is de

---

¹ Werkgroep Boek Barchem, 2020. *Barchem. Blik op de voormalige deelgemeente Laren-Zuid vanaf 1861*.

² Dit laatste waarschijnlijk om praktische redenen: eigenaren- en bewonerswisselingen zijn vanaf de Franse tijd (1795-1813) beter gedocumenteerd, vooral vanaf 1811, en dus gemakkelijker te reconstrueren.

³ Wildenborgseweg 8, Barchem. Voor tekening uit 1943 (door M.H. Merens) en oude foto's: dank aan de fam. Groot Nuelend. Bouwtekeningen: Reg.Arch.Zutphen. Archiefnr. 1120, dossiernr. 1778401.

⁴ Arent werd in 1740 geboren in Zwiep, destijds deel van de grotere buurtschap Langen.

⁵ De Lijster: Schoneveldsdijk 17.

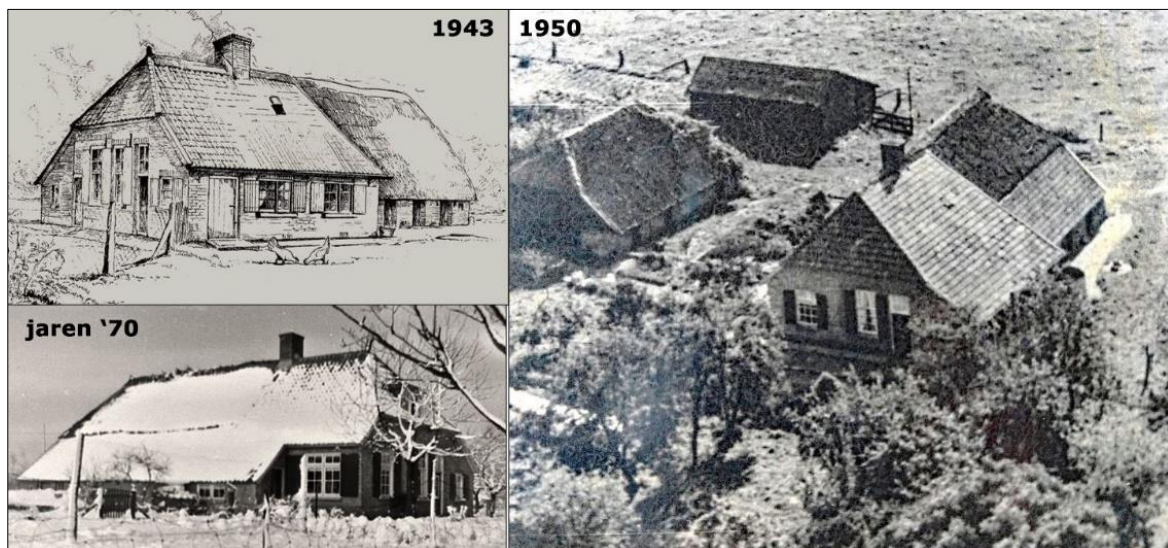
⁶ De Snijdersplaats zal niet meer dan een hutje zijn geweest op de heide van de marke van Barchem, mogelijk zelf (clandestien) gezet door Berent Nijenhuis, die er een schamel kostje zal hebben verdiend als snijder (kleermaker). Bij zijn overlijden in 1782 (op Roosdom in Langen) vermeldt het begraafregister “Berend Rosdom aan 't Veld, [begraven] van de armen” (“veld” = woeste of heidegrond, “van de armen” = armenzorg van de diaconie). Berents omstandigheden waren trouwens wel wat armoediger dan die van zijn voorgeslacht. Zijn vader kwam van het destijds relatief welvarende Elshoff in Vorden, en werd Nijenhuis genoemd nadat hij was ingetrouwd bij de weduwe op Nijenhuis in Mossel (zie www.oudvorden.nl/ boerderijen, Zutphenseweg 0 en Mosselseweg 0).

⁷ Roosdom(b) is een oud woord voor roerdomp. Heden: Koopmansweg 3 Lochem.

⁸ Garrit Jan Top kwam van het erve Top, Enkweg 2 Barchem.

naam Nijenhuis al vergeten. Schoonzoon Harmen Imenkamp werd opgevolgd door zoon Garrit en kleinzoon Willem Garrit, maar laatsgenoemde bouwde in 1914 een nieuwe boerderij aan de Mosselseweg⁹. Aan Topszijde werd Garrit Jan jr. opgevolgd door zoon Teunis Top, wiens vrouw Johanna Harmina Braakhekke wijd en zijd bekend stond als “Jannemeuje Top” (“meuje” is een oud woord voor tante). Het echtpaar had geen kinderen en Jannemeuje was 30 jaar lang weduwe. Ze overleed in 1934 en haar erven verkochten de boerderij rond 1937 aan Bernard Oonk x Mina Regelink, die het enige jaren later (waarschijnlijk rond 1942) overdeden aan de familie Leopold uit Barchem¹⁰. Vanaf 1934 woonden Hendrik Jan Bouwmeester x Janna Luesink nog een aantal jaren op Snijders, en de Oonks tot 1942, maar in dat jaar werden Hendrik Jan Groot Nuelend x Jo(hanna) Eggink¹¹ de nieuwe bewoners en in 1954 ook eigenaar. Ondanks de oude naam en de wisselingen van eigenaren en bewoners na 1934 werden de boerderij en de familie Groot Nuelend nog lange tijd “Top”¹² genoemd.

Zoals in eerdere Wildenborchers te lezen viel vertrokken de Groot Nuelends in 1969 naar 't Norde alias De Boomkweker aan de Hengeloseweg 2/4 in Vorden¹³ en lieten 't Snijdershuis aan Joop en Tineke Haverkamp. Deze maakten er een boomkwekerij van maar vertrokken in 1973 al weer naar Engeland. De zaak werd overgenomen door Aad en Mien van de Kamer, die het bedrijf uitbouwden, de oude boerderij vervingen door een nieuwe woning en in een halve eeuw tijds echte Wildenborchers werden. Inmiddels is het stokje overgedragen aan nieuwe eigenaren, Jan Willem en Kar Mern Overmars, die het bedrijf op eigen wijze zullen voortzetten. Aad en Mien verstekten daarbij niet – zoals gebruikelijk in vroeger tijden en ondanks hun naam – naar een zgn. Kamer in of aan de boerderij, maar naar een nieuwe woning elders op het terrein. Hiermee biedt het erve Snijdershuis, net als vroeger, weer plaats aan twee families. Dit maal geen snijders of wevers maar boomkwekers, en dus tijd voor een nieuwe naam: “Kwekershuis” misschien?

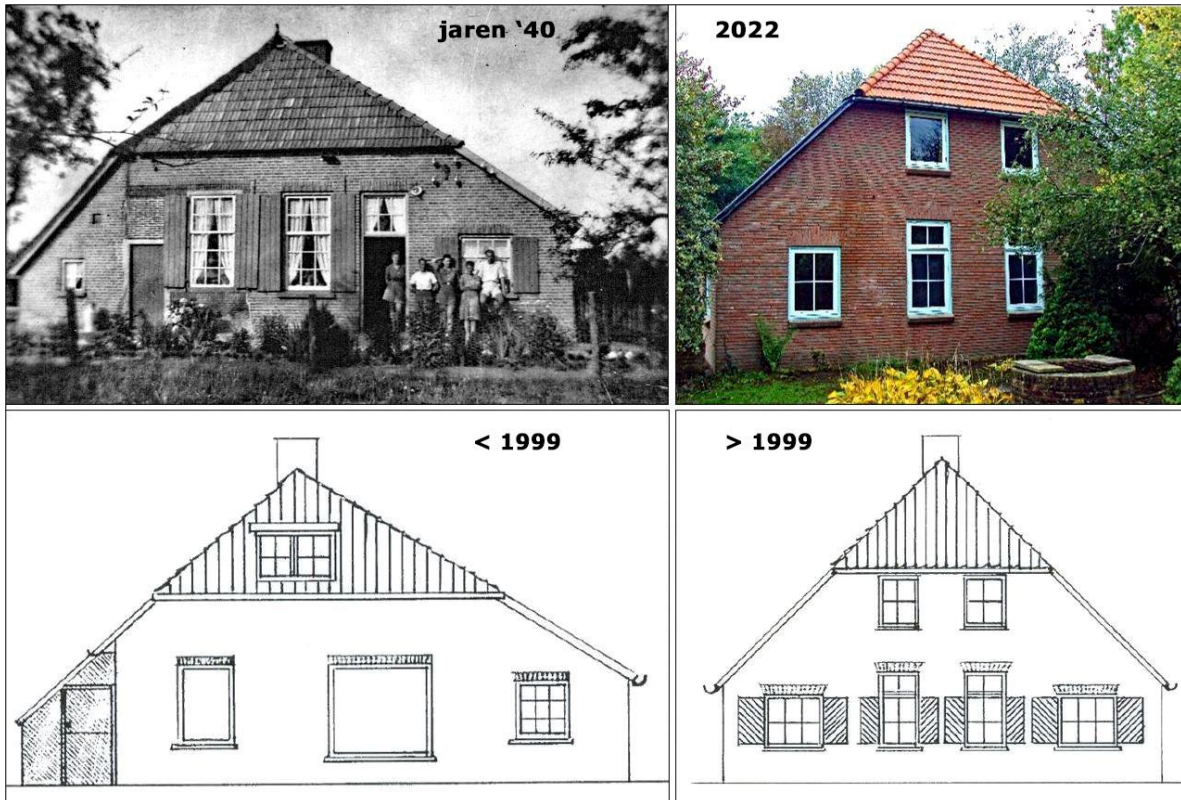
⁹ Imenkamp: Mosselseweg 4.

¹⁰ Frederik Frans Leopold (weduwnaar van Betsij van Deventer en directeur van een paardenverzekeringsmij.) woonde op De Lichtenberg, Lochemseweg 28 Barchem.

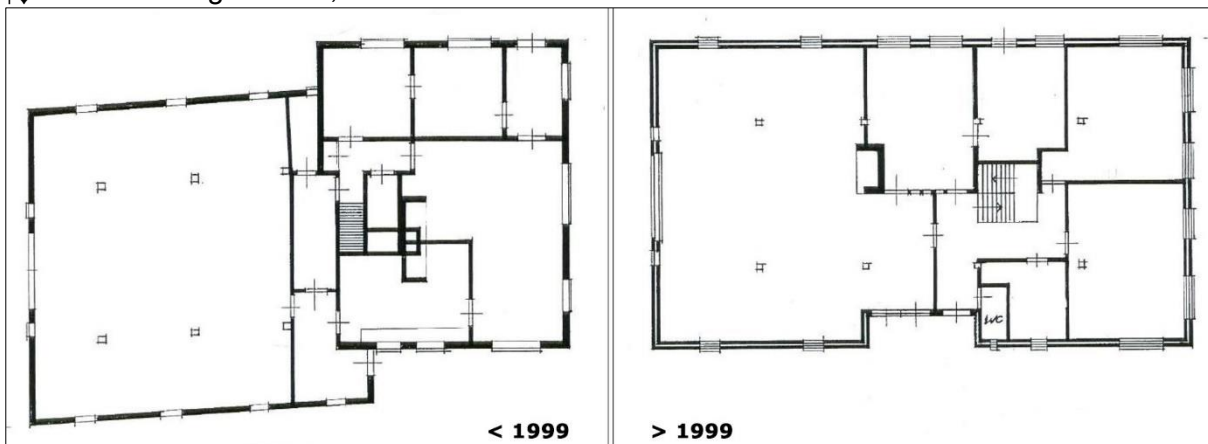
¹¹ Hendrik Jan Groot Nuelend zat in de veehandel en boerde er ook bij. Zijn oudtante, Hendrika Berendina Groot Nuelend, was getrouwd met Jannemeujes broer Gerrit Hendrik Braakhekke.

¹² Kans op verwarring met het oorspronkelijke erve Top aan de Enkweg was er niet omdat de bewoners daarvan op Barchem (school en kerk) trokken. Dergelijke “zwerfnamen” van boerderijen en bijnamen van mensen kwamen veel voor in oostelijk Nederland, en kunnen het genealogen soms behoorlijk lastig maken.

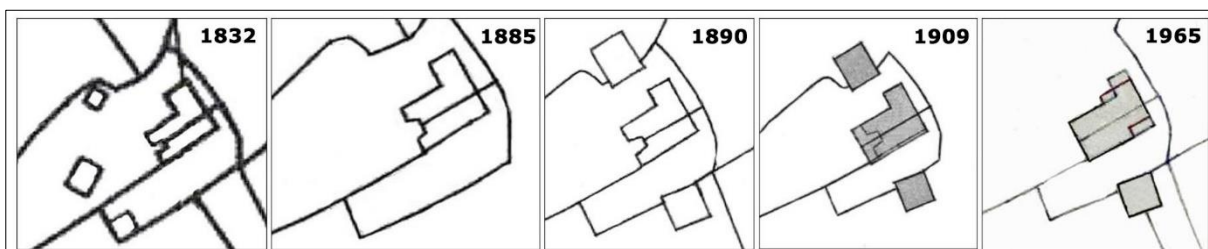
¹³ Harmanus Rossel, bewoner-eigenaar van 't Norde vanaf 1818, had een boomkwekerij. Tussen 1845-1847 leverde hij b.v. 1 apricoos (fl. 2,-), 1 peerboom (fl. 0,75) en 2 appelenbomen (fl. 1,20) aan W.F.E. van der Borch van Huis Vorden, en kreeg deze pas in 1864 betaald (Geld.Arch.: Archief Huis Vorden. Arch.nr. 0438, inv.nr. 492).

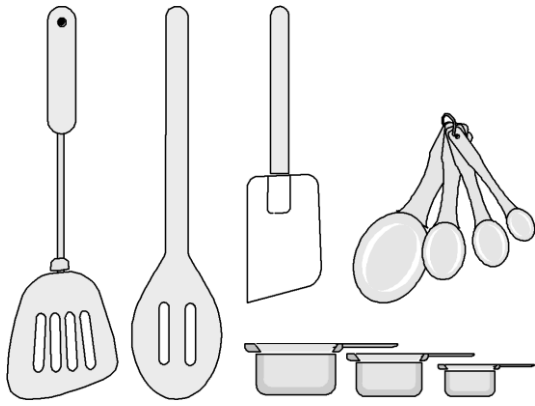
↑↓ Bouwtekeningen 1999, vóór en na de herbouw.

Het achterhuis stond scheef achter het voorhuis. De kadasterkaartjes geven hierover geen uitsluitsel, zodat er over het waarom en wanneer alleen maar gespeculeerd kan worden.

Kadasterkaartjes van 1832-1965. De jaartallen verwijzen naar het jaar van de tekening, één of meerdere jaren na bouwkundige veranderingen of persceelwijzigingen. Het onderschoer (inham achtergevel) is vóór 1909 verdwenen, terwijl vóór 1965 de zuidoosthoek van het voorhuis is weggebroken en de noordoostgevel gewijzigd.

Beef Rendang

Nu de wintermaanden weer voor de deur staan, is het tijd voor stoofpotjes. En dit is een heerlijke Beef Rendang (Indonesisch gerecht). Vooral voor het weekend, als je de tijd hebt om de rendang in je oven te garen.

Ingrediënten: (voor 4 personen)

- 1,5 sjalot
- 1 teen knoflook
- 500 gr. runderriblappen
- 2 cm verse gember
- ½ el sambal badjak
- ¾ tl gemalen komijn
- ½ tl gemalen koriander
- 1 stengel koelverse sereh citroengras
- 50 gr. kokoscream
- 200 ml kokosmelk
- ¾ kippenbouillon tablet
- 1 tl kurkuma
- ½ limoen
- 1 el arachideolie
- 37 gr. gezouten cashewnoten
- Verder nodig: Keukenmachine

De Beef Rendang maken:

1. Verhit de oven voor op 100 graden. Pel de sjalotjes en de teen knoflook en snijd ze in stukken. Schil de gember en snijd deze ook in stukjes. Doe de ingrediënten samen met de sambal, cashewnoten, koriander, kurkuma en komijn in de keukenmachine en maal deze tot een gladde boemboe. Dit duurt ongeveer 2-3 minuten.
2. Snijd de runderriblappen in stukken van 3 x 3 cm. Bestrooi met versgemalen peper en wat zout. Verhit de olie en bak het vlees in 3 minuten aan. Voeg de boemboe toe en bak 4 minuten mee. Voeg vervolgens de kokoscream en de kokosmelk toe en verkruimel het kippenbouillon tablet boven de pan. Zet het vuur laag en roer tot de kokoscream is opgelost.
3. Snijd de stengels sereh een paar keer in de lengte door en leg tussen het vlees. Snijd met een dunschiller of mesje ook een paar grote stukken van de groene schil van de limoen en leg ook tussen het vlees.
4. Doe de deksel op de pan, zet deze in de oven en laat het gerecht 7 uur stoven. Roer tussentijds de rendang door. Neem na circa 5 uur de deksel van de pan zodat de saus kan inkoken. De rendang is klaar als het vlees zacht en mals is. Haal de stengels sereh en limoen uit de pan.

Et voilà, de Beef Rendang is klaar. Het is heerlijk om bij dit gerecht rijst en boontjes te serveren.

Eet smakelijk!

Robert & Babette, Polsteeg 3

Kinderpagina

Trek de lijnen in de sjaals en de bezem. Daarna kun je de tekening kleuren.

De Wildenborchse nieuwjaarsreceptie

Vrijdag 6 januari
Aanvang 20.00 uur in de Kapel

Het is een goede gewoonte in ons buurtschap om aan het begin van het nieuwe jaar een nieuwjaarsreceptie te houden.

Helaas hebben we de afgelopen twee jaar, vanwege Corona, de gezamenlijke nieuwjaarsborrel moeten missen.

Maar nu kan en mag het weer. Dus we nodigen iedereen -jong en oud- van harte uit om vrijdagavond 6 januari aanwezig te zijn.

We maken er dan, met elkaar, onder het genot van een drankje en natuurlijk de echte 'Wildenborchse knakworst' weer een gezellige avond van.

Anders dan voorgaande jaren is een iets informelere setting. Zoals op de meeste nieuwjaarsrecepties laten ook wij de koffie achterwege, die drinken we thuis alvast.

En misschien een idee om eens van stoel te wisselen om ook weer eens wat andere buurtgenoten te spreken. Niets moet natuurlijk, maar alles mag!

U / jij bent toch ook van de partij? Van harte welkom!

DANKBETUIGING

Uw belangstelling, betrokkenheid en steun tijdens de ziekte en na het overlijden van mijn geliefde man Bertus heeft mij getroffen en was voor mij en ook voor Janneke tot bemoediging.

Allen heel veel dank!

Joke Wiltink-Wesselink

Schoonmaakrooster Kapel

Staat uw naam nog niet op de schoonmaaklijst, maar bent u wel bereid om één, maximaal twee keer per jaar een paar uurtjes mee te helpen onze Kapel schoon te houden, stuur dan een mailtje naar Reinier Klein Brinke: reinierkleinbrinke@planet.nl
Wees ook eerlijk en meld het wanneer u wel op de schoonmaaklijst staat, maar het eigenlijk toch wat te belastend vindt.

2022	
December	Kathy de Vries – Judith Keurentjes
2023	
Januari	Alma v.d. Schoot – Ineke Braakman – Frieda te Lindert
Februari	Erika Scharrenberg – Kristie Ezerman – Dini Schoulen
Maart	Anja Slagt – Gerda Bijenhof

De lijst van werkzaamheden hangt in de werkkast.

Agenda:

Kapelcommissie:	Nieuwjaarsreceptie	Vrijdag 6 januari 2023 vanaf 20.00 uur
	Winterwandeling	Zondag 8 januari 2023 starten tussen 11.00 en 13.00 uur bij de Kapel
Oranjevereniging:	Wildenborchs feest	Zaterdag 24 juni 2023

Verenigingen:

Schietvereniging:	Elke dinsdag, van 20.15 uur tot 22.30 uur
Wildenborchse Vrouwenclub:	Laatste donderdag van de maand van 20.00 uur tot omstreeks 22.00 uur van oktober t/m april
Klootschieten:	3 ^{de} zondag van iedere maand 10.00 uur verzamelen bij de Kapel

Dankzij de inzet van velen hebben wij ook in 2022 elk kwartaal weer een goed gevuld buurtblad kunnen maken en werd deze bij u thuis bezorgd. Heel veel dank aan iedereen die op welke manier dan ook een bijdrage heeft geleverd. We hopen ook in 2023 op u / jou te kunnen rekenen.

Fijne kerstdagen en een in alle opzichten voorspoedig 2023 gewenst.

Redactie De Wildenborcher
Joke Wiltink, Kathy de Vries en Reinier Klein Brinke